

Asia: VN/13111/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 ja 4 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan näkemykset osaamiskeskusten toimialueista (1 §)

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia katsoo, että ehdotettujen kaltaisiin mittaviin muutoksiin sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan järjestämisessä ja toimialueissa ei pitäisi ryhtyä lainsäädännöllisin toimin ennen riittävän resurssin osoittamista niin muutostukena kuin osaamiskeskusten perustoiminnan valtionavustuksen osalta.

Talentia pitää esitettyä sosiaalialan osaamiskeskusten toimialuejakoa yhteistyöalueittain osin perusteltuna, mutta katsoo sosiaalialan osaamiskeskusten samanaikaisen valtionavustuksen riittämättömyyden ja voimakkaan sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiotavoitteen sekä terveydenhuollon rahoituksen ja rakenteiden hegemonian lisäävän riskiä sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan sulauttamisesta terveydenhuoltolähtöisiin ja -ehtoisiin koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan (TKKI) rakenteisiin hyvinvointialueilla ja yhteistyöalueilla. Tämä on vastoin perustelumuiotiossa viitattua eduskunnan hyväksymää lausumaa (lausuma 9), jonka mukaan eduskunta edellyttää, että sosiaalihuollon tutkimusrahoituksen taso turvataan ja sosiaalihuoltoon luodaan yliopistosairaaloita vastaavan kaltaiset, palvelujen kehittämistä, tutkimusta ja koulutusta tukevat toimintarakenteet. Eduskunnan lausumalla ei tarkoitettane sosiaalihuollon integroimista terveydenhuollon toimintarakenteisiin vaan omien vastaavien toimintarakenteiden luomista.

Esitetty hallinnollis-tekninen muutos sisältää mahdollisuuksia, mutta muistiossa korostettu peruste yhteistyön tiivistymisestä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon kesken sekä muun sosiaalihuollon toiminnan kanssa on ennen kaikkea kiinni toiminnallisista ja organisaatiokulttuurisista mahdollisuuksista ja edellytyksistä; eritoten osaamiskeskustoiminnan tosiasiallisesta resurssista.

Lausunnonantajan näkemykset erityisen valtionavustuksen perusteista (4 §)

Talentia ehdottaa, että erityisenä valtionavustuksena maksettaisiin 1,5 prosenttia valtionavustuksen kokonaismäärän LISÄKSI Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselle saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi tarpeellisiin tehtäviin. Talentia katsoo, että erityisen

valtionavustuksen 1,5 prosenttia laskennallisesti valtionavustuksen kokonaismäärästä on perusteltua, mutta valtion tulisi osoittaa summa kokonaisavustuksen päälle eikä kokonaisavustuksesta. Asiaa puoltaisivat valitettavat puutteet saamenkielisen väestön tarpeiden huomioimisessa nykyisessä ja erityisesti historiallisessa kontekstissa sekä sosiaalialan osaamiskeskusten kokonaisavustuksen riittämättömyys. Muutos vaatisi todennäköisesti myös nykyisen asetuksen 3 § uudelleentarkastelua (valtionavustuksen määräytymisperusteista).

Lausunnonantajan näkemykset voimaantulosta

Siirtymäaika vaikuttaa olevan liian lyhyt. Osaamiskeskustoiminnan nykyiset lähtökohdat ja toimintaympäristöt ovat alueellisesti yksilöllisiä. Lisäksi uusista rakenteista neuvottelevien tahojen tunnistaminen ja niiden yhteen saattaminen osaamiskeskusasian ympärille voivat kestää useita kuukausia. Neuvotteluissa eri tahojen sisäisten hyväksymisprosessien loppuunsaattaminen ja varsinaisen neuvottelutuloksen saavuttaminen voivat myös viedä aikaa, samoin kuin esimerkiksi liikkeenluovutusprosessit. Samaan aikaan sosiaalialan osaamiskeskustoiminnalla on osaamiskeskuslain asettamat velvoitteet sekä perustoiminnan, hanketyön ja palvelutuotannon vastuut erittäin niukoissa taloudellisissa toimintakehyksissä. Talentia katsoo, että ehdotettu aikataulu aiheuttaisi sosiaalialan osaamiskeskusten henkilöstölle ja johdolle kohtuutonta kuormitusta.

Perustelumuiotiossa todetaan, että kiireellinen valmisteluaikataulu ei ole mahdollistanut asetusvalmistelun perusvalmisteluvaiheessa työryhmätyöskentelyä eikä erillisten selvitysten hankkimista. Tämä on vastoin hallitusohjelmassakin tavoiteltua laadukasta lainsäädännön valmistelua.

Onko asetusmuutoksen olennaisia vaikutuksia arvioitu riittävästi? Mitä muita olennaisia vaikutuksia asetusmuutoksella voidaan arvioida olevan?

Asetusmuutoksen perustelumuiotiossa todetaan, että asetusmuutoksella määriteltäisiin uudelleen sosiaalialan osaamiskeskusten toimialueet, mutta asetusmuutoksella ei itsessään perustettaisi uusia tai lakkautettaisi nykyisiä sosiaalialan osaamiskeskustoimintoja. Tosiasiallisesti asetusmuutoksen vaikutusta voidaan pitää osaamiskeskustoimintoja lakkauttavana/perustavana. Perusteluista käy selvästi ilmi, että asetusmuutoksen vaikutus olisi sellaisten sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaa merkittäväällä tavalla vaikeuttava, jotka pyrkisivät jatkamaan nykyisten toimialueidensa mukaisesti. Tällöin kyseinen sosiaalialan osaamiskeskustoiminta ei enää olisi sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen mukainen sosiaalialan osaamiskeskustoiminta eikä se voisi saada myöskään sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain mukaista valtionavustusta toimintaansa.

Talentia katsoo, että asetusmuutoksella voidaan arvioida olevan sosiaalialan TKKI-toimintaa heikentäviä vaikutuksia. Lähtötilanteena hallituksen leikkaukset sosiaalialan osaamiskeskusrahoituksesta ovat vaikeuttaneet huomattavasti osaamiskeskustoiminnassa määriteltyjen velvollisuuksien ja vastuiden hoitamista sekä johtaneet rajujen henkilöstövähennysten takia jo nyt tutkimus- ja kehittämisosaamisen menettämiseen. Asetusmuutos toisi tähän tilanteeseen vielä runsaasti lisää yhtäaikaista hallinnollista työtä. Samalla hallitusohjelmassa on linjattu merkittävästä palveluiden vaikuttavuuden nostamisesta, mutta panostus sosiaalihuollon vaikuttavuuden tutkimukseen näyttää olevan olemattomana vaikka sosiaalihuollon palvelut vastaavat sosiaali- ja terveydenhuollon nettomenoista 6,7 miljardia. Talentia ehdottaa, että sosiaalialan osaamiskeskustoiminnalle myönnettäisiin sosiaalihuollon vaikuttavuuden nostamista tukevaa rahoitusta, jolla voitaisiin lisätä tuloksellisuutta ilman uusien rakenteiden luomiseen käytettävää aikaa ja resurssia (vrt. esim. RRP-rahoitteinen Vaikuttavuuskeskus).

Perustelumuistion mukaan mahdollisesti valtion tutkimusrahoituksesta siirrettävä miljoona euroa ensi vuodelle paikkaamaan osaamiskeskusavustuksen leikkauksia sidottaisiin erityiseen tehtävään huolehtia tutkimuksen jalkautumisesta käytäntöön. Perusteluissa ei kuitenkaan tuoda esiin miten erityisen velvollisuuden toimeenpanoa arvioitaisiin tai mitattaisiin. Tilanteessa, jossa asetusmuutoksella olisi huomattavia käytännön vaikutuksia osaamiskeskustyöhön (sopimusneuvottelut, uudelleenorganisointi) lähtökohtaisesti riittämättömässä resurssi- ja henkilöstötilanteessa, olisi samanaikaisesti erityisten velvoitteiden painottaminen (tutkimusrahoituksesta pois siirrettävää avustusta vastaan) kohtuutonta. Rahoituksen vähentäminen valtion tutkimusrahoituksesta olisi varsin lyhytnäköistä.

Vaikka asetusmuutos ei määrittele toimialuemuutoksen lisäksi muutoin tapahtuvaa osaamiskeskusten organisointia, on osaamiskeskuskentällä jo tapahtunut liittymistä hyvinvointialueisiin ja näin saattaa tapahtua jatkossakin. Talentia tuo esiin, että tämä kehitys voi valitettavasti kaventaa sosiaalihuollon eettisen perustan ja asiakaslähtöisyyden näkymistä sosiaalihuollon tutkimusta, koulutusta ja kehittämistä koskevissa asioissa, kun hyvinvointialueeseen sulautumisen osana osaamiskeskuksen ei enää olekaan mahdollista esimerkiksi lausua itsenäisesti lainsäädäntöhankkeisiin tai käydä riippumatonta yhteiskunnallista keskustelua sosiaalityön ja -huollon eetoksen pohjalta yksittäisinä toimijoina tai kansallisena osaamiskeskusverkostona. Muutoksella olisi siten isoja yhteiskunnallisia ja sosiaalipoliittisia vaikutuksia joihin perustelumuistiossa ei oteta lainkaan kantaa.

Asetusmuutoksen voidaan katsoa aiheuttavan päällekkäisiä kustannuksia, sillä osassa sosiaalialan osaamiskeskuksia on vastikään tehty paljon työtä ison määrän yhteistyökumppaneita kanssa siirtymiseksi esimerkiksi osaksi hyvinvointialuetta. Uusien toimialuemuutosten myötä tätä panostusta valuisi hukkaan.

Muita yleisiä huomioita asetusmuutoksesta

Talentia huomauttaa, että nykyinen myönnetty sekä tuleville vuosille suunniteltu valtionavustus eivät mahdollista sosiaalialan osaamiskeskuksille niitä koskevan lainsäädännön asettamien tehtävien hoitamista. Vika ei ole lainsäädännössä. Hyvinvointialueilla sekä niiden muodostamilla yhteistyöalueilla (yta) ei myöskään ole resursseja sosiaalialan TKKI-toimintaan, poislukien hankerahoitus, huolimatta järjestämislain 32 §:stä jonka mukaan hyvinvointialue vastaa alueellaan tehtävälänsä koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet huomioiden. (Lisäksi hyvinvointialue muun muassa koordinoi ja ohjaa palvelutuotannossa tapahtuvaa integroitua kehittämistyötä sekä osallistuu kansalliseen ja alueelliseen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseen ja toimii yhteistyössä kuntien sekä koulutus-, kehittämis- ja tutkimustoimintaa harjoittavien organisaatioiden kanssa.)

Asetusmuutoksen perustelumuistion innostus synergiamahdollisuuksista vaikuttaisi olevan vailla realismia ottaen huomioon osaamiskeskusten valtionavustuksen keho tilanne ja hyvinvointialueiden vajavaiset panostukset sosiaalihuollon osalta järjestämislain 32 § tehtäviin. Tämäkin on vastoin perustelumuistiossa viitattua eduskunnan hyväksymää lausumaa (lausuma 9), jonka mukaan eduskunta edellyttää, että sosiaalihuollon tutkimusrahoituksen taso turvataan ja sosiaalihuoltoon luodaan yliopistosairaaloita vastaavan kaltaiset, palvelujen kehittämistä, tutkimusta ja koulutusta tukevat toimintarakenteet. Eduskunnan lausumalla ei tarkoitettane sosiaalihuollon integroimista terveydenhuollon toimintarakenteisiin vaan omien vastaavien toimintarakenteiden luomista. Ehdotettu asetusmuutos yhdistettynä riittämättömään valtionavustukseen ei vaikuttaisi vastaavan parhaalla tavalla eduskunnan tahtotilaa.

Ruuskanen Kristiina
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry